

залежності від цієї оцінки; здатність викликати у співрозмовника позитивне сприйняття власної особистості. Усі ці фактори має освоїти майбутній фахівець, бо це є невід'ємною складовою гарного працівника, який відповідає всім вимогам сучасної компанії.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань: формування в учнів мотивації вивчення мови; забезпечення гармонійного розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письма); формування комунікативних умінь; опанування найважливіших функціональних складових мовної системи з урахуванням особливостей фонетичної і граматичної систем кожної з мов навчання; соціально-культурний розвиток особистості; формування вміння вчитися.

Дослідники виділяють складові комунікативної компетентності: знання риторичних правил і законів спілкування в різних ділових і професійних ситуаціях; високий рівень володіння мовними засобами. Реалізація комунікативної компетентності фахівця також пов'язана з його особистісними якостями, з володінням технікою спілкування, знанням психологічних особливостей людини тощо.

Комунікативна компетентність це не тільки теоретичні знання, уміння та навички, але й практичні заняття та вміння в правильним чином їх використовувати. Комунікативна компетентність носить нормативний характер, включає в себе норми та правила комунікативної поведінки у суспільстві, є особистісною характеристикою майбутнього фахівця. Це показник прагнення студента до освоєння нового досвіду та, як результат, кваліфікований фахівець.

Ткаченко М. аспірантка,

Рассказова О.

докторка педагогічних наук, професорка,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ДИСКРИМІНАЦІЙНІ ПРАКТИКИ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ПРИ ВИНЕСЕНІ ВИРОКУ ТА ПРОВЕДЕННІ СОЦІАЛЬНО ВИХОВНОЇ РОБОТИ У СЛУЖБІ ПРОБАЦІЇ

Останні роки, відповідно до міжнародних стандартів, прискореними темпами змінюється та розвивається кримінально-виконавче законодавство України у сфері ювенальної юстиції. Однак, не зважаючи на велику кількість позитивних змін та затверджених законів, що регулюють питання забезпечення прав і свобод дитини в Україні, у цьому напрямі існують суттєві прогалини щодо надання специфічних послуг неповнолітнім з особливими освітніми потребами при винесенні ним вироку та проведенні соціально-виховної роботи в службі пробації.

Так, стаття 24 Конституції України, чітко визначає, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Серед таких ознак, що мають назву «захищені» і за якими найвищим законодавчим документом у державі заборонена дискримінація є також і ознака інвалідності (стану здоров'я). Відповідно, дитина, що має подібну ознаку, є об'єктом особливого правового захисту і піклування держави. Чому ж дискримінація щодо цієї категорії осіб відбувається у правовій площині по відношенню до неповнолітніх з особливими потребами і сьогодні?

Розглянемо детальніше, яким саме чином дискримінаційні практики усталюються на законодавчому рівні, та реалізуються у сфері правосуддя. Незважаючи, на те що в системі кримінальної юстиції відбулися зміни із формування орієнтованого простору на потреби неповнолітніх із прийняттям Закону України «Про пробацію» та використання в роботі пробаційних програм, методик та інструментів, призначених для неповнолітніх, існують непоодинокі випадки винесення вироків неповнолітнім, які страждають на хронічні психічні захворювання у формі легкої розумової відсталості, а деякі з порушенням поведінки та перебувають на обліку лікаря психіатра.

Розумова відсталість – це стійке порушення пізнавальної діяльності внаслідок органічного ураження головного мозку (набутого або спадкового) з такими основними порушеннями: органічне ураження головного мозку і охоплює частини головного мозку, які відповідають за інтелектуальний розвиток; порушення пізнавальної діяльності, зокрема усіх мисленнєвих операцій (аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування тощо). Стійкість або, навіть, регресивність такого відхилення не дає можливості такій дитині у повній мірі адаптуватись до життя у соціальному середовищі або призводить до постійного погіршення її стану через прогресування патологій внаслідок загострення хвороби. Відзначимо, що компенсація соціальних відхилень такої дитини безпосередньо залежить від середовищних чинників. А, отже, пенітенціарна система, до якої потрапляють такі діти має бути готова до створення для них спеціального компенсаторного недискримінаційного середовища.

Статті 97-108 Кримінального Кодексу України чітко визначають особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. Це стосується й дітей досліджуваної категорії. Мета покарання засудженого є виправлення, виховання та соціальна реабілітація. Мета пробації – забезпечити безпеку суспільства за допомогою виправлення засуджених, які у подальшому не вчинять нових злочинів. Соціально-виховна робота має проводитися за індивідуальним планом роботи із засудженим з урахуванням оцінки ризиків повторного вчинення кримінальних правопорушень та передбачає диференційований підхід під час надання консультативної, психологічної та

інших видів допомоги, сприяння працевлаштуванню, залучення до навчання, участь у виховних заходах та соціально корисній діяльності, проведення індивідуально-профілактичної роботи. Така робота проводиться уповноваженим органом з питань пробації з усіма категоріями суб'єктів пробації.

Зважаючи на інноваційну соціально-виховну та реабілітаційну спрямованість процесу покарання неповнолітніх постає питання, яким саме чином служба пробації, яка не має відповідної фахової підготовки роботи з дітьми / підлітками, які потребують особливі освітні послуги, мають виконувати вироки суду щодо цієї категорії неповнолітніх? Такі діти, звичайно мають ті ж самі права й обов'язки, що й інші, але працюючи з ними фахівці стикаються з особливостями індивідуального розвитку, які є специфічними по відношенню до вікового розвитку неповнолітніх. Як саме пробація інтегрує таких підлітків з особливими потребами в суспільство та виправляє їх поведінку, не маючи повної інформації про закономірності їхнього психічного розвитку, що визначаються не лише соціальними, а й фізіологічними причинами?

Така непоінформованість призводить до того, що, всупереч вимогам статті 1 пункту 3 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», інтереси дітей з інвалідністю залишаються не врахованими, а, відповідно, відбувається порушення прав та непряма дискримінація по відношенню до неповнолітніх засуджених із особливостями розвитку.

Частіше за усе, це непряма дискримінація – ситуація, коли формально нейтральні норми, правила, критерії оцінки, практика ставлять особу (групу осіб) за їх певними ознаками у менш сприятливі умови або становище порівняно з іншою особою (групою осіб). Така дискримінація може виражатися у непомітності певної категорії осіб у певному середовищі – неврахування їх інтересів і потреб при винесенні вироку та здійсненні пробаційного супроводу неповнолітніх; дискримінації за зовнішнім виглядом (лукізм); сегрегація і поляризація сприйняття цієї категорії дітей переважно обособлено, окремо, протиставлення їх здоровим дітям, іноді за рахунок підвищеної турботи або зайвої героїзації їх образів.

У роботі з цією категорією дітей може мати місце дискримінаційна мова, що містить припущення в словах, які використовуються; висловлює стереотипи щодо осіб з інвалідністю, які часто настільки вкоренилися у мові, що видаються «нормальними», або «істиною»; підсилює дихотомію «ми» і «вони», або «інсайдер» та «аутсайдер».